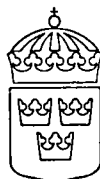

Regeringens proposition

1989/90:147

om höjda studiestödsbelopp m.m. som kompensation för vissa skatteeffekter

Prop.
1989/90: 147

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 29 mars 1990.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Göran Persson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås höjning av beloppet i studiemedel samt studiebidraget inom studiehjälpen. Dessutom föreslås att de s.k. fribeloppen vid reducering av studiemedlen höjs. Det s.k. garantitalet, som gäller vid återbetalning av studiemedel som har uppburits före år 1989, avses bli uppjusterat. För att lindra återbetalningsbördan för dem som uppburit studiemedel för såväl gymnasiala som eftergymnasiala studier föreslås förbättrade möjligheter till avskrivning av studieskulder. Förslagen är föranledda av det förslag om reformerad inkomst- och företagsbeskattning som tidigare denna dag har lämnats av chefen för finansdepartementet.

Lag om ändring i studiestödslagen (1973: 349)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 6 §, 4 kap. 13, 16, 19 och 24 §§ och 8 kap. 11 § studiestödslagen (1973: 349)¹ samt punkt 5 i övergångsbestämmelserna till lagen (1988: 877) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 kap.

6 §²

Studiebidrag utgår med 560 kronor i månaden.

Studiebidrag utgår med 750 kronor i månaden.

4 kap.

13 §³

Studiemedel utgår med 9,44 procent av basbeloppet för varje hel, sammanhängande tidsperiod för vilken den studerande har rätt till studiemedel. Tidsperioden skall omfatta för heltidsstuderande 15 och för deltidstuderande 30 dagar.

Studiemedel utgår med 10,00 procent av basbeloppet för varje hel, sammanhängande tidsperiod för vilken den studerande har rätt till studiemedel. Tidsperioden skall omfatta för heltidsstuderande 15 och för deltidstuderande 30 dagar.

Vad som sägs i första stycket gäller endast om inte något annat följer av 16, 19, 22 eller 25 §.

16 §⁴

För en heltidsstuderande minskas det belopp som utgår enligt 13 § första stycket för varje hel, sammanhängande tidsperiod om 15 dagar med en artondel av den del av den studerandes inkomst under kalenderhalvåret som överstiger nedan för skilda perioder angivna delar av basbeloppet, nämligen

För en heltidsstuderande minskas det belopp som utgår enligt 13 § första stycket för varje hel, sammanhängande tidsperiod om 15 dagar med en artondel av den del av den studerandes inkomst under kalenderhalvåret som överstiger nedan för skilda perioder angivna delar av basbeloppet, nämligen

¹ Lagen omtryckt 1987: 303.

² Senaste lydelse 1989: 695.

³ Senaste lydelse 1988: 877.

⁴ Senaste lydelse 1988: 877.

<i>Antal hela, sammanhängande tidsperioder om 15 dagar för vilka studiemedel skall utgå under kalenderhalvåret</i>		<i>Del av basbeloppet januari-juni juli-december</i>	
högst	2	135 procent	135 procent
	3	125 procent	125 procent
	4	110 procent	110 procent
	5	95 procent	95 procent
	6	85 procent	85 procent
	7	70 procent	80 procent
	8	60 procent	70 procent
	9	50 procent	70 procent
lägst	10	40 procent	55 procent

Föreslagen lydelse

<i>Antal hela, sammanhängande tidsperioder om 15 dagar för vilka studiemedel skall utgå under kalenderhalvåret</i>		<i>Del av basbeloppet januari-juni juli-december</i>	
högst	2	145 procent	145 procent
	3	135 procent	135 procent
	4	115 procent	115 procent
	5	100 procent	100 procent
	6	90 procent	90 procent
	7	75 procent	85 procent
	8	65 procent	75 procent
	9	55 procent	75 procent
lägst	10	45 procent	60 procent

19 §⁵

För en deltidstuderande minskas det belopp som utgår för ett kalenderhalvår enligt 13 § första stycket för varje hel, sammanhängande tidsperiod om 30 dagar med en niondel av den del av den studerandes inkomst under kalenderhalvåret som överstiger nedan, för skilda perioder angivna delar av basbeloppet, nämligen

För en deltidstuderande minskas det belopp som utgår för ett kalenderhalvår enligt 13 § första stycket för varje hel, sammanhängande tidsperiod om 30 dagar med en niondel av den del av den studerandes inkomst under kalenderhalvåret som överstiger nedan, för skilda perioder angivna delar av basbeloppet, nämligen

⁵ Senaste lydelse 1988: 877.

Antal hela, sammanhängande tidsperioder om 30 dagar för vilka studiemedel skall utgå under kalenderhalvåret

Del av basbeloppet

	1	160 procent
	2	150 procent
	3	140 procent
	4	130 procent
lägst	5	120 procent

Föreslagen lydelse

Antal hela, sammanhängande tidsperioder om 30 dagar för vilka studiemedel skall utgå under kalenderhalvåret

Del av basbeloppet

	1	170 procent
	2	160 procent
	3	150 procent
	4	140 procent
lägst	5	130 procent

24 §⁶

Studiebidraget utgör 2,78 procent av basbeloppet för varje hel, sammanhängande tidsperiod om 15 dagar för heltidsstuderande och om 30 dagar för deltidstuderande. Är den studerande för denna tidsperiod enligt 10, 13, 16, 19 och 21-23 §§ inte berättigad till fullt studiemedel minskas först studiebidraget och därefter studielånet.

Studiebidraget utgör 2,96 procent av basbeloppet för varje hel, sammanhängande tidsperiod om 15 dagar för heltidsstuderande och om 30 dagar för deltidstuderande. Är den studerande för denna tidsperiod enligt 10, 13, 16, 19 och 21-23 §§ inte berättigad till fullt studiemedel minskas först studiebidraget och därefter studielånet.

Utgående studiemedel utgör i första hand studiebidrag. Återstoden utgör studielån.

⁶ Senaste lydelse 1988: 877.

8 kap.

11 §⁷

Den som tidigare uppburit studielån för studier enligt 4 kap. 2 § kan befrias från att återbetala viss del av dessa lån om han under minst tre terminer erhållit studielån för studier enligt 4 kap. 1 §. Sådan befrielse får avse högst sex terminer och för varje termin uppgå till *en tredjedel* av studielånet under terminen.

Den som tidigare uppburit studielån för studier enligt 4 kap. 2 § kan befrias från att återbetala viss del av dessa lån om han under minst tre terminer erhållit studielån för studier enligt 4 kap. 1 §. Sådan befrielse får avse högst sex terminer och för varje termin uppgå till *hälften* av studielånet under terminen.

5.⁸ De nya föreskrifterna i 8 kap. 11 § om befrielse från att återbetala studiemedel för kommunal eller statlig vuxenutbildning eller för annan gymnasial utbildning eller utbildning vid folkhögskola skall gälla också för sådana studiemedel som den återbetalningsskyldige har erhållit enligt äldre bestämmelser för studier efter år 1983. Vid tillämpningen av 8 kap. 11 § skall därvid återbetalningspliktiga studiemedel enligt 4 kap. 1 § anses lika med studielån.

Har den återbetalningsskyldige redan beviljats befrielse enligt de äldre föreskrifterna kan han få ytterligare befrielse så att det sammanlagda avskrivningsbeloppet per termin uppgår till *en tredjedel* av det återbetalningspliktiga studiemedlet under terminen.

Har den återbetalningsskyldige redan beviljats befrielse enligt de äldre föreskrifterna kan han få ytterligare befrielse så att det sammanlagda avskrivningsbeloppet per termin uppgår till *hälften* av det återbetalningspliktiga studiemedlet under terminen.

Denna lag träder i kraft, i fråga om 3 kap. 6 § samt 4 kap. 13, 16, 19 och 24 §§ den 1 januari 1991 och i övrigt den 1 juli 1990.

Bestämmelserna i 4 kap. 13, 16, 19 och 24 §§ i paragrafernas nya lydelse tillämpas första gången i fråga om studiemedel som beräknas för år 1991 med ledning av basbeloppet för samma år.

⁷ Senaste lydelse 1988: 877.

⁸ Till 1988: 877.

Lag om upphävande av lagen (1989:1069) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel

Härigenom föreskrivs att lagen (1989:1069) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel skall upphöra att gälla vid utgången av år 1990.

Den upphävda lagen skall dock tillämpas vid beräkning av studiemedel som avser tid före upphörandet.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 mars 1990

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, S. Andersson, Göransson, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Wallström, Löw, Persson, Molin, Sahlin, Larsson, Åsbrink

Föredragande: statsrådet Persson

1 Inledning

Vid omläggningen av skattesystemet uppstår vissa konsekvenser även för studiestöden. Riksdagens beslut att de höjningar av indirekta skatter m.m., som avses finansiera sänkningen av inkomstskatten, inte skall påverka konsumentprisindex vid fastställande av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring (1962: 381), inverkar t.ex. på studiemedelsbeloppet. Eftersom de studerande med studiehjälp och studiemedel i regel inte har sådana inkomster att de får någon nämnvärd sänkning av inkomstskatten riskerar de att enbart beröras av höjningarna av indirekta skatter m.m. För innevarande kalenderår har riksdagen mot denna bakgrund beslutat om en förtida uppräkning av basbeloppet vid beräkning av studiemedel. Studiebidraget som utbetalas som del av studiehjälpen, har vidare höjts från 485 till 560 kr. i månaden fr. o. m. den 1 januari 1990. Som kompensation för de effekter som uppstår av det andra steget i skattereformen lägger jag nu fram förslag om höjningar av beloppen i studiehjälp och studiemedel. Av skattereformen följer också att lån i allmänhet blir dyrare eftersom avdragseffekterna minskar. Det finns inte anledning att untanta återbetalningspliktiga studiemedel från denna effekt. Mot denna bakgrund avser jag att föreslå regeringen att besluta om en höjning av det s.k. garantitalet som gäller för studiemedel som uppburits före år 1989. I syfte att lindra återbetalningsbördan för dem som har studieskulder för såväl gymnasiala som eftergymnasiala studier lämnar jag förslag om förbättrade avskrivningsmöjligheter för denna kategori.

2 Förslag om höjda studiestödsbelopp m.m.

Studiebidrag som utgår som del av studiehjälp beviljas enligt nu gällande regler med 560 kr. per månad. Bidraget är beloppsmässigt samordnat med det allmänna barnbidraget och utbetalas till studerande i gymnasial utbildning som är mellan 16 och 20 år.

Chefen för socialdepartementet har tidigare denna dag föreslagit att barnbidraget höjs till 750 kr. per månad fr.o.m. den 1 januari 1991. Jag föreslår motsvarande höjning av studiebidraget inom studiehjälpen från samma datum. Förslaget kräver ändring av 3 kap. 6 § studiestödslagen (1973: 349).

I 1990 års budgetproposition (prop. 1989/90: 100, bil.10) har för studie-

hjälp m.m. beräknats ett anslag om totalt 2 280,6 milj. kr. för budgetåret 1990/91. Av detta belopp uppgår utgiften för studiebidrag till 1 669,2 milj. kr. Jag beräknar merkostnaden till följd av den föreslagna höjningen av studiebidraget till 370 milj. kr. för budgetåret 1990/91.

Studiemedel beviljas enligt bestämmelserna i 4 kap. studiestödslagen som en viss procentandel av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. För ett helt läsår om nio månader utbetalas studiemedel med 170 % av basbeloppet. Även det s.k. fribeloppet som gäller vid reducering av studiemedlen med hänsyn till den studerandes inkomst bestäms med utgångspunkt i basbeloppet.

Genom de förslag som tidigare denna dag har lämnats av chefen för finansdepartementet tas det avslutande steget i en genomgripande omläggning av skattepolitiken. För flertalet löntagare innebär skatteomläggningen en väsentlig minskning av den statliga inkomstskatten samtidigt som priserna ökar på vissa varor och tjänster till följd av en breddning av basen för mervärdesskatten, införande av vissa punktskatter, höjd fastighetsskatt, slopade mjölksubventioner m.m. Riksdagen har tidigare beslutat att den pris-höjning som följer av skattereformens förändringar av indirekt beskattning samt höjd fastighetsbeskattning och reducerade räntebidrag skall avräknas från konsumentprisindex vid fastställande av basbeloppet fr. o. m. år 1991.

Skattereformen kommer för det övervägande antalet löntagare att innebära en förbättrad ekonomisk ställning även om hänsyn tas till det ökade indirekta skatteuttaget. Eftersom de studerande med studiemedel inte har så höga inkomster att de får någon nämnvärd sänkning av inkomstskatten och med hänsyn till att basbeloppet inte kommer att räknas upp fullt i nivå med prisökningarna bör studiemedelstagarna kompenseras. För år 1990 har en sådan compensation redan beslutats genom att ett tilläggsbelopp till basbeloppet har införts vid beräkningen av studiemedelsbeloppet. När det gäller compensation för år 1991 och därefter bör en mer permanent lösning eftersträvas. Lagen (1989: 1069) om tilläggsbelopp till basbeloppet bör därför upphävas vid utgången av detta år.

Preliminära beräkningar inom finansdepartementet visar att den totala effekten av skatteomläggningen på konsumentprisindex för åren 1990 och 1991 kan uppskattas till ungefär sex procentenheter. Detta motsvarar en höjning av studiemedelsbeloppet från 170 till 180 % av basbeloppet per läsår. En sådan höjning bör genomföras redan fr. o. m. den 1 januari 1991 trots att den fulla effekten av basbeloppsförändringen inte inträffar förrän år 1992. Höjningen bör fördelas proportionellt på studiemedlens bidrags- resp. lånedel. Därigenom kompenseras de studerande under år 1991, liksom under år 1990, i förtid för prisökningar som inverkar på det basbelopp som kommer att fastställas för år 1992. Förslaget kräver ändring av 4 kap. 13 och 24 §§ studiestödslagen.

Höjningen av studiemedelsbeloppet medför att även de studerande i gymnasial utbildning som är mellan 18 och 20 år och har en från föräldrarna fristående ekonomi kommer att kompenseras för de ändrade beräkningsreglerna för basbeloppet.

Fribeloppen som gäller vid reducering av studiemedel påverkas, som jag inledningsvis har nämnt också av de ändrade reglerna för basbeloppet. Även

fribeloppen bör således justeras. För en studerande med en normalt lång termin bör fribeloppet höjas med fem procentenheter för att nivån skall bibehållas. Detta innebär en höjning av fribeloppet för höstterminen från 70 till 75 % av basbeloppet. Motsvarande höjning för vårterminen blir från 50 till 55 % av basbeloppet. Förslaget kräver ändring av 4 kap. 16 och 19 §§ studiestödslagen.

Anslaget Studiemedel m.m. är i statsbudgeten för budgetåret 1990/91 beräknat till ett belopp om 2 730 000 000 kr. (prop. 1989/90:100, bil. 10). Till följd av de förslag om höjning av studiemedelsbeloppet och höjda fribelopp som jag har lämnat beräknar jag en ökad utgift under anslaget med 40 milj. kr.

Återbetalningspliktiga studiemedel som uppburits före år 1989 uppräknas årligen med ett s.k. regleringstal. Regleringstalet beräknas med utgångspunkt i förändringen av konsumentprisindex under närmast föregående tolv månadersperiod. Regleringstalet får emellertid inte överstiga det s.k. garantitalet som fastställs av regeringen. Garantitalet har uppgått till 1,042 sedan år 1982 då regeringen beslutade om en höjning från 1,032. Det innebär att skulden årligen har räknats upp med högst 4,2 % från denna tidpunkt.

Genom att avdragseffekterna i skattesystemet minskar blir det mindre förmånligt att ha lån. Detta gäller också för dem som lånat enligt de regler för studielån som gäller fr. o. m. den 1 januari 1989. De minskade avdragseffekterna innebär nämligen att studielåneräntan för dessa låntagare höjs automatiskt i konsekvens med riksdagens tidigare beslut (jfr. prop. 1987/88:116s 46, Sfu 26, rskr. 328). Det finns enligt min mening inte något hållbart skäl för att undanta just dem som uppburit studiemedel före år 1989 från de fördyringar som åsamkas alla andra låntagare. Jag beräknar att garantitalet bör höjas till 1,057 för att relationen mellan studiemedel som uppburits före och efter år 1989 skall bibehållas. En sådan höjning innebär att statens inkomster ökar med i genomsnitt 100 milj. kr. under de närmaste femton åren. Jag vill i detta sammanhang anmäla min avsikt att senare återkomma till regeringen med förslag om att garantitalet höjs till 1,057.

Den disponibla inkomsten för i stort sett alla individer ökar genom skattereformen. Det övervägande flertalet av de återbetalningsskyldiga kommer, enligt min bedömning, trots att lånen på grund av skattereformen blir dyrare, att kunna återbetala sina studieskulder utan orimliga uppoffringar. För vissa grupper kan skuldbördan emellertid komma att öka kraftigt såväl i det gamla som i det nya återbetalningssystemet. Jag tänker i första hand på dem som har bedrivit studier i vuxen ålder och som har skuldsättning från såväl gymnasiala som eftergymnasiala studier. Det är inte ovanligt att högskolestudierna i sådana fall inleds med en skuld på över 70 000 kr. Efter tre, fyra års högskolestudier kan den sammanlagda studieskulden i sådant fall närma sig 200 000 kr.

Enligt nu gällande regler kan en tredjedel av studieskulden för de gymnasiala studierna avskrivas under förutsättning att studiemedel även uppburits för minst tre terminers högskolestudier. Dessa bestämmelser gäller för studiemedel som uppburits såväl före som efter år 1989. För studiemedel som uppburits före år 1989 gäller emellertid reglerna endast om studiemedlen för de gymnasiala studierna har uppburits efter år 1983. Enligt min

bedömning är det rimligt att avskrivningsbeloppet höjs. Jag föreslår därför att avskrivningen i dessa fall höjs från en tredjedel till hälften av lånebeloppet för de gymnasiala studierna. I ett fullfunktionsstadium, efter cirka femton år, beräknar jag att förändringen får till följd att den årliga återbetalningen minskar med ca 20 milj. kr. Förslaget kräver ändring av 8 kap. 11 § studiestödslagen samt punkt 5 i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:877) om ändring i studiestödslagen.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu anfört har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349) samt förslag till ändring av övergångsbestämmelse till lagen om ändring i studiestödslagen. Vidare har upprättats förslag till lag om upphävande om lagen (1989:1069) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel.

4 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att *dels* anta förslagen till

1. lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),
2. lag om upphävande av lagen (1989:1069) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel,
dels
3. under åttonde huvudtitelns förslagsanslag *Studiehjälp m.m.* för budgetåret 1990/91 anvisa 410 000 000 kr. utöver vad som har föreslagits i prop. 1989/90: 100 bil.10,
4. under åttonde huvudtitelns förslagsanslag *Studiemedel m.m.* för budgetåret 1990/91 anvisa 40 000 000 kr. utöver vad som har föreslagits i prop. 1989/90: 100 bil. 10.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.